

Naturskyddsföreningen
Grästorp

Verksamhetsberättelse

2017

Verksamhetsberättelse 2017

Verksamhetsåret inleddes sedvanligt med årsstämma den 20 mars på museet i Grästorp. 14 personer närvarade, och vi inledde med semmelkrans och kaffe som Anne-Marie gjort. Amanda Hellberg pratade en stund om sitt arbete med vegetarisk mat som receptmakare, och visade bilder från bokproduktion, bland annat. Styrelsen fick nya revisorer samt ett nytillskott i styrelsen i form av Ingela Lidvall. Bengt-Erik Persson, som på ett eller annat sätt funnits med i styrelsen sedan 1972 uppvaktades med en blomma då han nu lämnade sin post. Tack för ditt arbete, Bengt-Erik!

I år har fågelgruppen varit mycket aktiv, och bland annat sört för att det nu finns offentliga matningsplatser lagom till dess att fågelbordsinventeringen startade. Ordföranden har på grund av graviditet varit mindre aktiv.

Som vanligt är det alltid lika trevligt att få prata med deltagarna på våra aktiviteter, och vi känner oss stolta över att verka i Sveriges största natur- och miljöorganisation som gör skillnad både lokalt och globalt!
Hoppas vi ses 2018 också!

Ordförande Amanda Hellberg med styrelse

Aktiviteter under 2017:

Januari: Resa till Hornborgasjön, strömstareinventering

Februari: Föredrag av Leif S. och Claes S. om fågelmatning i Trollhättan och Essunga, strömstareinventering,
Mars: Årsstämma

April: Klädbytardag, Fenologivandring

Maj: Halland med fågelgruppen och Varabygdens fågelgrupp, Fågelskådningens dag, resa till Hornborgasjön

Juni: Resa till Nohlmacken, de vilda blommornas dag

Augusti: Resa till Frugårdsudde, Trädgårdstur, fladdermuskväll vid Marieberg

September: Leif S. föreläser om fladdermöss i Vänersnäs

Oktober: Resa med Varabygdens fågelgrupp till Bohuslän, klädbytardag

November: Föredrag mata fåglar, resa till sjön Östen med Varabygdens fågelklubb, invigning offentliga matningsplatser, fågelbordsinventering, föreställningen Grismanifestet, adventspyssel på museet

December: strömstareinventering

Styrelsens sammansättning år 2017

Amanda Hellberg	Ordförande	Anders Ferrer	Suppleant
Linda Ernelind	Vice ordförande	Anders Bergman	Suppleant
Anne-Marie Bengtsson	Kassör	Marita Franzon	Revisor
Claes-Fredrik Lindh	Ledamot	Kristina Rudolfson	Revisor
Ingela Lidvall	Ledamot	Inger Knutsson	Revisorssuppleant
Magnus Vetter	Ledamot	Gunvor Niklasson	Revisorssuppleant
Peter Holst	Ledamot	Lena Johansson	Sammank. Valberedning
Isabel Ferrer-Domenech	Suppleant	Kristina Axelsson	Valberedning
<i>Leif Johansson</i>	<i>Suppleant</i>	<i>Pär Lundmark</i>	<i>Valberedning</i>

Ansvariga för arbetsgrupper

Skog- och naturvård: *Leif Sjöberg*

Fågelsektion: *Leif Sjöberg*

Jordbruk: *Anders Bergman*

Handla Miljövänligt: *Lena Johansson*

Hemsida: *Amanda Hellberg*

Bibliotek: *Anne-Marie Bengtsson*

Medlemsantal

Grästorpskretsen har 187 medlemmar i februari 2018. Siffrorna från förra året var 190 medlemmar, vilket är en minskning med 3 personer.

Styrelsens arbete och representation

- Förutom årsstämman har fem styrelsemöten hållits.
- Linda Ernelind sitter med i styrelsen för Skaraborgs läns Naturskyddsförening och är dessutom redaktör för Skaraborgs Natur.
- Amanda Hellberg är länskontakt för Handla miljövänligt Skaraborg.
- Naturskyddsföreningen Grästorp har representerats på BIS-möten under året.
- Leif Sjöberg och Claes Sjunnesson har var för sig och tillsammans hållit föredrag i bland annat Trollhättan, Vänersnäs och Essunga.
- Amanda Hellberg, Lena Johansson och Linda Ernelind närvarade på Rikskonferensen i Skövde

Aktiviteter 2017

- Resa till Hornborgasjön med fågelsektionen den 14 januari. 9 personer, varav 2 barn deltog. Vi åkte till trandansen, Hornborgasjön. När vi kom dit låg dimman tät, så vi fortsatte till utloppet av sjön, lika mycket dimma där också, men i det öppna vattnet såg vi många fåglar. Därefter åkte vi till "järnbron" över Flan, där det kan finnas chans på kungsfiskare. Ingen träff. Trandansen igen och nu hade dimman lättat så vi kunde se åtelplatsen, korpar, skator, kråkor, kajor och 2 havsörnar, en ensam stare drog över och några gråtrutar, samt ett par nötväckor som hojtade. Hemma igen vid 13-tiden.
- 26 januari var det dags för strömstareinventering nr 2 för denna vinter och denna gång blev vi 4 deltagare från fågelsektionen. Samma antal strömstarar som vid decemberinv. 1 vid Bredöl övre, 2 vid Främmestad, 1 vid broarna i Forshall och 1 nerströms "stora dämnet" Forshall. Utöver dessa såg vi 169 kanadagäss, 98 gräsänder, 2 knipor, 1 storskarv, 2 korpar, 1 rödhake.
- 1 februari höll Claes Sjunnesson och Leif Sjöberg ett föredrag med bilder/film om "Mata fåglar" Fågelbordsinventeringen vintern 2015-2016 i Grästorps kommun för Trollhättans Naturskyddsförening på deras "Fåglarnas kväll" i Valkyrian, Skoftebyn. Ett 80-talet personer var närvarande.
- 18 februari var det tredje och sista gången denna vinter som vi räknade strömstarar och som förra gången var det 4 deltagare. Sammanlagt inräknades 7 strömstarar, 4 vid Främmestad, 2 vid broarna i Forshall och 1 nerströms "stora dämnet" Forshall.
- 22 februari höll Claes Sjunnesson och Leif Sjöberg ett föredrag med bilder/film om "Mata fåglar" Fågelbordsinventeringen vintern 2015-2016 i Grästorps kommun för Essunga trädgårdsförening i samband med deras årsmöte i Kerstinsås samlingssal, Nossebro, ett 40-tal personer var närvarande.
- 20 mars höll vi årsstämma på museet i Grästorp. 14 personer närvarade, och vi inledde med semmelkrans och kaffe som Anne-Marie gjort. Amanda Hellberg pratade en stund om sitt arbete med vegetarisk mat som receptmakare, och visade bilder från bokproduktion, bland annat. Dessutom delgavs åhörarna lite tips och inspiration om vegetarisk mat. Därefter hölls årsstämman, och direkt efter hölls ett konstituerande möte för styrelsen.
- 1 april var det klädbyttardag i hela Sverige, och så även i Grästorp. Vi höll till på kulturhuset, där 27 klädbytare deltog, 121 plagg lämnades in och 87 plagg fick nya ägare. Som vanligt samarbetade vi med Återvändan, som hade lånat ut startkapital åt oss. Både nya och gamla bekantskaper deltog, vilket var väldigt trevligt. P4 Skaraborg var på plats och sände live från vår klädbyttardag, och även Nlt kom för ett reportage i måndagens tidning.
- 8 april bjöd Fältbiologerna in oss på Fenologivandring och denna gång var det 37:e året som denna aktivitet anordnades. De tre deltagarna gjorde en vandring i Fältbiologernas undersökningsområde, Kolsbogården, Tengene, för att se hur långt våren har kommit i våra trakter. 27 fågelarter noterades, av grodrom fanns det två rätt stora klumpar vid Mjölån, väldigt lite humlor, stackmyra var bara vakna och framme vid en stack.

Vårfryle blommade allmänt som vanligt, vintergröna, vårlök och vitsippa har börjat att blomma. Inga musöron på björkarna ännu, så våren är lite sen kunde konstateras.

- 4 maj var Fågelgruppen inbjudna av Varabygdens Fågelklubb att följa med på en heldagstur till Halland, eftersom det var en torsdag kunde bara två från Fågelgruppen åka med. Lokaler som vi besökte var Trönninge ängar, Larssons våtmark, hamnutfyllnaden i Halmstad, Morups Tånge, Getterön och Båtafjorden och sammanlagt noterades 91 fågelarter med svarthuvad mås och dammsnäppa som målarter.
- 13 maj Fågelskådningens Dag i Dätterns Naturreservat, nu för 23:e året. Det blev en fantastisk förmiddag, trots frånvaron av sol och värme. Ett 85 tal besökare togs emot av 12 funktionärer och som blev guidade på olika platser. En tipspromenad för barn och vuxna lockade 56 st och många hade alla rätt, frågor som Varabygdens Fågelklubb ställt samman. AstroSweden, Skara fanns på plats vid Djävulsön med tubkikare och handkikare, utställning av bolådor och fågelholkar var också på plats, samt ett informationstålt. 123 noterade fågelarter + 1 ras (nordlig gulärta) det är tangerat rekord från 2014, men då sågs ytterligare en ras (svart kråka). Som vanligt medverkade Trollhättans Nf, Grästorps Fältbiologer, Studieförbundet som skänkte vinster till tipspromenaden. Nlt sponsrade med fina annonser och sist men inte minst alla duktiga ornitologer, utan deras hjälp är detta inte möjligt. Ett stort tack går till markägaren som välvilligt lät oss använda gårdsplan, väg och marker.
- 20 maj Heldagsresa till bl.a Hornborgasjön med fågelsektionen vi besökte Ore Nabbar, Trandansen, Vadboden, Almeö, Ytterberg och Fågeludden. Sedan ett besök Stenkrokens viltvatten, Broddetorp, Bron över Hornborgaån och slutligen Hulesjön vid Falköping. 6 deltagare startade från Grästorps torg kl.05.00 och var tillbaka kl.19.30, så det blev verkligen en heldag. Drygt 100 fågelarter blev det och även 2 mårdar och 1 iller, de båda sistnämnda ser man inte var dag. Av fågelarterna kan nämnas vitkindad gås, bläsgås, rödglada, havsörn, pilgrimsfalk, smådopping, gråhakedopping, svarthalsad dopping, årtä, svärta, dvärgmå, svarttärna, skogsduva, gräshoppsångare och rosenfink, så det blev en mycket lyckad dag.
- 17 juni Besökte vi orkidéparadiset Nohlmårken, Skultorp där vi togs emot av Kurt-Anders Johansson och Rolf Göran Carlsson som agerade guider under den tre timmar långa vandringen i blomsterrika marker. Först fick vi en kort historik om området, 1986 tog Länsstyrelsen i Mariestad med folk från Naturvårdsverket, som dock gjorde bedömningen att området inte var värt att restaurera. Men Länsstyrelsen såg potentialen och redan samma år påbörjades restaureringen av Nohlmårken och hela tiden har Skövde Naturskyddsförening med Kurt-Anders i spetsen haft ett avgörande finger med i arbetet. Årligen går det åt 4-5 veckors jobb för 4 personer att sköta området, vilket har resulterat i att 340 olika växtarter hittades 2016, då Kurt-Anders gjorde en inventering, därav 17 orkidéarter och flera rödlistade arter. Nu finns det upp till 300 000 tusen slätterblommor och lika många kärrknipprot och området är i högsta klass.
Tänker inte räkna upp alla dryga 80 arter vi fick se, men några kan nämnas först några rödlistade/hotade arter plattsäv, sommarfibla och jordtistel. 11 olika arter av orkidéer skogsnycklar, ängsnycklar, vaxnycklar, blodnycklar, tvåblad, flugblomster, brudsporre, grönvit nattviol alla dessa i blom, kärrknipprot, purpurknipprot och skogsknipprot var i knopp. Övrigt som dag och natt, smörboll, gräsull (ovanlig), tätört, majviva, slättegubbe, höskallra, ormtunga, backsippa, samt en getapel (troligtvis störst i Sverige). Dåligt med fjärilar, bara aurora och blåvinge.
- 18 juni "De vida blommornas dag" som anordnas i hela Norden och i Sverige brukar de botaniska föreningarna arrangera aktiviteten, men hos oss är det Naturskyddsföreningen som håller i detta. Denna gång åkte herrarna Linné och Lidbeck till Tängs gamla kyrkplats och hembygdsgård. Där blev vi väl mottagna av Tängs byalag som var våra värdar under vistelsen och som berättade om bl.a gravvärdar som inte blev flyttade då kyrkan revs och gravhällar som troligtvis sålts och blivit lock över brunnar, men som återigen kommit på plats. Två runstenar finns på plats, den ena satt inmurad i kyrkan och var i gott skick, den andra låg som ingångssten i kyrkan och var påfallande sliten, vi tog oss också en titt på/i den lilla sockenstugan. Hela 28 personer, små som stora, följde med på herbationen och minst 62 olika växter kunde bestämmas, alla är vanliga i vår kommun. Men nämnas kan den enda orkidén grönvit nattviol, eftersom alla orkidéer numera är fridlysta i hela landet.
- 2 augusti Fågelgruppen besökte Frugårdsudde, Vänersnäs med Sandbetet och därefter Dettorstorp. 4 deltagare fick se/höra 45 olika fågelarter, nämnas kan kustpipare, kustsnäppa, svartsnäppa, skräntärna, havsörn, gravand, råka, pilgrimsfalk. Frugårdsudde och Sjöryd är mycket besöksvärda fågelområden och att vi har dem i närområdet är ett stort plus. Dettorstorp var en besvikelse, den förut så fina vadarlokalen har

aldrig varit så fågelfattig, strandängarna har växt igen fullständigt, trots att området varit naturreservat under många år.

- Söndagen den 13 augusti anordnade Naturskyddsföreningen en trädgårdstur, där tretton personer guidades runt i tre trädgårdar i kommunen. Turen började i Leif Sjöbergs trädgård i Forshall, där det framförallt odlas olika grönsaker. Sedan fortsatte gruppen till Anne-Marie och Ingemar Bengtssons trädgård, med många olika sorters blommor, grönsaker, bär och fruktträd. Där intogs även eftermiddagsfikat, innan turen fortsatte till Särestad, och Lena och Lars-Erik Johanssons trädgård med odling både på friland och i växthus. Många tips och idéer utbyttes under en trevlig eftermiddag, där odlingsintresset spirade!
- 16 augusti Fladdermuskväll runt Marieberg, Tengene med omgivningarna. En lyckad aktivitet i ett mycket gynnsamt väder, nästan klart, vindstilla och varmt, bra för fladdermöss med andra ord. Som mest var det 12 deltagare i olika åldrar och till deras hjälp användes en ultraljudsdetektor som omvandlar fladdermössens ekopejling med hörbara ljud i olika frekvenser för olika arter. På följande platser: Pekåsens festplats med omgivningarna sågs/hördes 4 dvärgpipistreller och 3 nordfladdermöss. I Asphagen 1 nordfladdermus. Över prästgården 1 större brunfladdermus. Marieberg 1 nordfladdermus och slutligen från bron över Nossan minst 3 vattenfladdermöss. Minst 13 fladdermöss var ett mycket bra resultat tyckte deltagarna.
- 8 september var Leif Sjöberg inbjuden av Svenska kyrkan att i Vänersnäs Kyrka föreläsa om Fladdermöss. Först ut var prästen Sven Bild som pratade om Bibeln kontra evolutionsläran i vetenskapligt perspektiv, ett intressant föredrag. Sven är i botten Fältbiolog och det framgick väldigt tydligt. Efter fikat höll Leif ett kort föredrag om Fladdermöss, hur länge dom funnits, största däggdjursgrupp i världen, kort om anatomin, anpassning i naturen, etc. och vilka arter som finns på Vänersnäs, inventering gjord vid Kyrkan och Vänersnäs Herrgård 2006. Därefter gjordes en kortare vandring runt Kyrkan, trots regn och blåst, fick de 12 deltagarna höra 2-3 dvärgpipistreller med hjälp av ultraljudsdetektor.
- 15 oktober åkte Fågelgruppen med Varabygdens Fågelklubb till Haby buk och Grosshamn på Ramsviklandet i Bohuslän för att skåda havsfåglar. Vi var tre ifrån Vara och tre ifrån Grästorps och 36 arter blev det på dagens lista, trots att det var ett för snällt väder. Det blåste bara 6 sek/meter från sydväst, så riktningen var bra, hade det varit 15 sek/meter hade det nog blivit fler arter. Nämnas kan storlom, en fin flock på 51 spetsbergsgäss, alfågel, sjöorrar, 100-tals havssulor i många olika dräkter och många fiskade på nära håll, tretåiga måsar, ett 50 tal toppskarvar, sillgrisslor, tobisgrisslor, tordmular, 9 skärnsnappar, ljunpipare, många skärpiplärkor.
- 21 oktober hade vi årets andra klädbytardag, vi har sedan några år tillbaka även klädbytardag på hösten. Det var åttonde gången vi arrangerat klädbytardagen här i Grästorp. Vi höll till på kulturhuset, där 17 klädbytare deltog, 74 plagg lämnades in och 51 plagg fick nya ägare. Som vanligt samarbetade vi med Återvändan, som hade lånat ut startkapital åt oss. Både nya och gamla bekantskaper deltog, vilket var väldigt trevligt. Vi affischerade, annonserade och la upp arrangemanget på Grästorps aktivitetskalender och även på facebooksidan på G i Grästorp. Trots all denna publicering så har besöksantalet minskat. Nlt besökte oss för ett reportage i måndagens tidning.
- 8 november var Leif Sjöberg med i Radio Skaraborg och där pratade om att mata fåglar. På kvällen höll han och Claes Sjunnesson föredrag med bildvisning i Bellmansalen, Kulturhuset för 49 åhörare om samma ämne.
- 11 november Fågelgruppen var inbjudna av Varabygdens Fågelklubb att åka med till sjön Östen och där titta på främst gäss av olika slag. Vi såg minst 1500 sädgäss av rasen fabalis, spetsbergsgäss ett 30-tal, bläsgås, kanadagäss och grågäss. Vi letade efter fjällgås som varit synlig, men där kammade vi noll. Övrigt att nämna, bl.a havsörn, fjällvråk. Sammanlagt var vi 8 personer, varav två från Grästorp.
- 15 november Invigning av offentliga fågelmatningsplatser i Grästorps kommun, initiativtagare var Fågelgruppen. 14 personer mötte upp vid Forshall och efter att Leif Sjöberg haft ett hälsnings-anförande var det dags för vårt kommunalråd Kent Larsson att ombesörja invigningen.
- Vecka 48 var det start för Fågelbordsinventeringen i Grästorps kommun och som kommer att pågå t.o.m. vecka 9 2018.
- 26 november mellan 14-17 anordnades Adventpyssel som Återbruk. Vi höll till på museet i Grästorp. 12 deltagare pysslade under Ann-Marie Bengtssons ledning, där vi bland annat fick lära oss att vika olika varianter av stjärnor. Vi hade en trevlig stund tillsammans och bjöd på glögg och pepparkakor.

- Onsdag 29 november arrangerade vi föreställningen Grismanifestet i Kulturhuset tillsammans med Grästorps kommun och Studieförbundet. Föreställningen var en fabelliknande berättelse om en gris i en grisfabrik, och handlade om hur vi konsumerar sönder vår jord. Ett trettiotal personer kom för att se föreställningen.
- 9 december var det dags för Fågelgruppen tillsammans med Fältbiologerna att inventera Strömstararna i Nossans forsar från Bredöl, Baljefors, Främmostad, Tengene och Forshall. Ingen stare sågs och detta på grund av isfri Nossan och väldigt kraftig vattenföring. I fågelväg såg vi följande arter, gräsänder, storskarv, grågäss, ormvråkar, korp, forsärla, talgoxar, blåmesar, nötväckor, pilfinkar och gråsiskor. De 12 deltagarna som även fick se två minkar, var nöjda med förmiddagens aktivitet, trevlig samvaro och härligt decemberväder.
- Övrigt: vi håller i länsstämman 2018

Övrigt

- I slutet av 2016 började Leif Sjöberg med att arkivera så mycket som möjligt av Naturskyddsföreningens kallelser, protokoll, skrivelser/yttranden, aktiviteter, tidningsutklipp etc. med början 1972 då föreningen startade och till och med 2013. I början av 2017 överlämnades materialet till Lidköpings föreningsarkiv.
- Naturskyddsföreningen Grästorp har vid flera tillfällen representerats av Leif Sjöberg på Bis-möten (Bergen i samverkan). I år har mycket fokus legat kring ett turistprojekt lett av Helena Grimm, där förutsättningarna för bl.a ett naturhotell strax ovanför diabasbrottet utreds. Naturskyddsföreningen har framfört sina åsikter om turismen på bergen via Leif.
- 9 maj rekognoserade Leif Sjöberg på Logårdens försöksgård inför fågelinventeringen Fågelskådare och jordbrukare i samverkan och nu kollades även de 35 fågelholkarna som fanns uppsatta sedan tidigare. Inventeringar har gjorts 2011 och 2014 och nu är det dags igen. Gården ska inventeras på fåglar vid tre tillfällen under maj och juni.
- 2 juli anordnade Emma Hurtig ett skräplopp till förmån för Naturskyddsföreningen Grästorp där deltagarna plockade skräp på en sträcka. Hon samlade även in pengar, vart vi skänker summan bestäms på årsstämman.
- 23 december gick Anne-Marie Bengtsson och Leif Sjöberg på Karin Nolvalls begravning. Karin var länge aktiv i Naturskyddsföreningen Grästorp som kassör.
- Den 6 maj 2018 hålls länsstämman för Skaraborg i Grästorp.

Från en ekobondes gårdsplan

Allt handlar om kol - i jordskorpan, i atmosfären och i matjorden.

2017 passerade vi 400 ppm koldioxid i atmosfären, förindustriellt låg det på ca 180 ppm. Vi har på drygt 100 år mer än fördubblat mängden kol i atmosfären, i huvudsak genom att plocka upp kolet ur jordskorpan i form av olja och stenkol. Men även genom uppodling med konstgödsel minskat mullhalterna i marken.

Om vi lyckas följa uppställda mål från de senaste årens klimatmöten, och hejda jordens temperaturhöjning innan den når 2 grader, så kanske mängden koldioxid i atmosfären stannar vid 500 eller 600 ppm innan vi får en helt fossilfri värld.

Med de naturkatastrofer dagens klimatförändringar ställer till med, så kan vi kanske föreställa oss hur mycket värre det kommer att bli med ett par hundra ppm till i atmosfären. Och bara för att vi till slut lyckats skapa oss en fossilfri tillvaro ska vi ju inte tro att koldioxidhalten i luften kommer att minska självmant. Nej, har vi släppt upp all kol i atmosfären måste vi plocka ner den själva också.

Det finns flera mer eller mindre påhittiga förslag på hur detta ska gå till. Allt från att pumpa ner trätjära i berggrunden till att bygga stora "kolsvampar" ute till havs. Men det enda realistiska alternativ vi har är att låta växter och djur hjälpa oss. Kvävefixerande växter och mullhaltsfrämjande mikroorganismer kan öka mullhalterna i våra

odlingsjordar och beteshagar. En typisk svensk åker har idag en mullhalt på 1-2 % i matjorden. Om vi globalt skulle öka mullhalten i alla marker med 0,4 %-enheter så skulle vi vara tillbaks på runt 200 ppm koldioxid i atmosfären igen.

Då skulle man ju kunna se detta problem som en möjlighet istället. En högre mullhalt i bondens åkrar och hagar gör ju att det växer mycket bättre. Så om vi lyckas få ner allt överskott av kol i atmosfären till matjorden skulle vi få tillbaks det betydligt lugnare klimatet vi hade i slutet på 1800-talet, men med en mycket frodigare jord.

Hur kan då du driva på den här utvecklingen? Jo, det är ganska enkelt - sluta använd fossila bränslen, och ät mat från ekologiska djurgårdar. Betesdjurens tramp bland hagens örter och gräs, och mikroorganismernas arbete med gödseln är det allra effektivaste sättet att öka mullhalten. På mullfattiga åkrar kan det bara växa med hjälp av konstgödsel. (*ppm = parts per millon, miljondelar, förindustriellt, före ca år 1890, mull består till hälften av kol.*)

/Anders Bergman